

8. Голосніченко І. П. Попередження корисливих проступків засобами адміністративного права. – К.: Вища школа. – 1991. – 427 с.
9. Чебунин А. В. Китайский буддийский канон. История проникновения и становления буддизма в Китае: [монография] /А. В. Чебунин. — Улан-Удэ: Изд.-полигр. комплекс ФГОУ ВПО ВСГАКИ, 2009. — 278 с.
10. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн / О. О. Шевченко. – К.: Атіка, 1998 – 364 с.
11. Чебунин А. В. Веная-питака (буддийский канон): [монография] /А. В. Чебунин. — Улан-Удэ: Изд.-полигр. комплекс АНТЕЙ, 2011. — 412 с.
12. Антология мировой философии в четырех томах. Философия древности и средневековья часть / под ред. В. В. Соколова. – М.: «Мысль» – 1969. – 576 с.
13. Кельзен Г. Чистое учение о праве и аналитическая юриспруденция / Г. Кельзен; пер. с англ. А. А. Краевского. – СПб.: ООО Университетский издательский консорциум «Юридическая книга», 2011. – 675 с.

УДК 347.73

Пудрик Н.С.,
здобувач кафедри фінансового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПОДАТКОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ ТА СУМІЖНІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ КАТЕГОРІЇ

Стаття присвячена доктринально-системному дослідженню податкового провадження та суміжних до нього теоретико-правових категорій. Автором надано визначення таким динамічним та одночасно теоретико-неоднозначним категоріям, як «процес», «провадження», «процедура» та «юрисдикція». Виявлено, позначено та охарактеризовано три основні підходи до розуміння змісту і правової природи «податкового процесу», зокрема – юрисдикційний, позитивний, нормативно-установчий. Автором висловлено своє ставлення до раціональності зазначених підходів і запропоновані можливі

шляхи подолання проблем, котрі виникають в процесі відмежування податкового провадження від суміжних теоретико-правових категорій.

Ключові слова: податкове провадження, податковий процес, процедура, юрисдикція, юрисдикційний підхід, позитивний підхід, нормативно-установчий підхід.

Стаття посвящена доктринально-системному дослідженню податкового провадження і суміжних до нього теоретико-правових категорій. Автором дані визначення таким динамічним і одночасно теоретико-неоднозначним категоріям, як «процес», «производство», «процедура» і «юрисдикція». Виявлені, означені і охарактеризовані три основні підходи до розуміння змісту і правової природи «налогового процесу», в частині – юрисдикційний, позитивний, нормативно-учредительський. Автором висказано своє ставлення до раціональності вказаних підходів і запропоновані можливі шляхи подолання проблем, які виникають в процесі відмежування податкового провадження від суміжних теоретико-правових категорій.

Ключевые слова: налоговое производство, налоговый процесс, процедура, юрисдикция, юрисдикционный подход, позитивный подход, нормативно-учредительский подход.

The article is devoted to doctrinal-systematic investigation of tax proceedings and related to its legal-theoretical categories. The author gives the definition as dynamic and at the same time theoretical and ambiguous categories like «process», «production», «procedure» and «jurisdiction». Identified, defined and described three main approaches to the understanding of the content and legal nature of the «tax process», in particular jurisdictional, positive, normative and constitutive. The authors expressed his attitude to the rationality of these approaches and suggest possible ways of overcoming problems that arise in the process of separating the tax from production related theoretical and legal categories.

Keywords: tax procedure, tax process, procedure, jurisdiction, jurisdictional approach, positive approach, legislative or policy approach.

Постановка проблеми. З огляду на перманентну трансформацію податкового законодавства неабиякої актуальності набуває доктринально-системне дослідження загальнотеоретичних понять податкового права. У зв'язку з тим, що підгалузь податкового права починає тільки своє становлення, непоодинокими є випадки розходжень вчених-правників до змістовного наповнення окремих правових категорій. Невизначеність в доктринальних підходах нерідко виступає причиною суперечливої практики в правозастосуванні. Саме тому чітке доктринально-теоретичне обрамлення категоріально-понятійного апарату в наш час є таким важливим. В даному дослідженні основна увага звертається на розгляд процесуальних за своїм змістом категорій. Вбачається за доцільне, шляхом системного аналізу, визначити зміст та системно-правове значення такої правової категорії як «податкове провадження» та його співвідношення із суміжними податково-правовими категоріями.

Виклад основного матеріалу. До того як перейти до безпосереднього розгляду піднятої проблематики, вбачається за доцільне надати визначення таким динамічним та теоретико-неоднозначним категоріям, як «процес», «провадження» та «процедура». Термін процес походить від латинського слова «processus», що означає «рух». Змістовне наповнення та специфіка проявів даного поняття залежить від сфери суспільних відносин, в рамках яких воно знаходить свій прояв. Якщо розглядати «процес» як категорію безсторонню, відірвану від специфіки конкретних суспільних реалій, то під ним слід розуміти послідовну зміну предметів і явищ, що є результатом закономірних процесів, а своєю кінцевою метою має досягнення конкретного результату [3]. Якщо ми говоримо про «процес» як загально-правову категорію, то під ним слід розуміти встановлену приписами чинного законодавства послідовність юридично значущих дій, які мають своїм телеологічним направленням досягнення певного юридичного результату.

Отже, головною детермінантою «процесу» як явища суспільної дійсності є досягнення певного кінцевого результату.

В юридичному аспекті такий результат має своїм завданням викликати настання конкретного правового наслідку, що безпосередньо впливає на зміст прав та обов'язків суб'єктів права. Що ж стосується такого поняття як «процедура», то етимологія цього слова бере свій початок від латинського «procedo», що означає рухатись вперед [3]. Для того, щоб з'ясувати змістовне наповнення поняття «процедура», вбачається за доцільне з'ясувати філологічні підходи до тлумачення його змісту, так як їм властива найбільша міра узагальненості та універсальності, тобто відсутня прив'язка до специфіки конкретного виду суспільних відносин. В «Словнику іншомовних слів» під процедурою пропонують розуміти офіційно визначений чи такий, що визначається звичаєвою практикою порядок, послідовність дій, що мають своїм завданням сприяти оформленню якихось справ [2, с. 128].

Що стосується «Сучасного енциклопедичного словника», то в ньому під процедурою розуміють встановлений порядок розгляду та ведення якої-небудь справи [4, с. 357]. Якщо ж ми говоримо про застосування такого поняття як «процедура» в юридичній сфері, слід констатувати, що його значення набуває доволі своєрідного забарвлення, а його застосування певною мірою відмежовується від інших суспільних категорій. На нашу думку, під процедурою в загальноправовому розумінні слід розуміти формалізований в нормативних приписах порядок здійснення певної діяльності, яка має свою предметну особливість. Що стосується такого терміну як «провадження», то йому властиве саме юридично-змістовне забарвлення. Йому не властиве суспільно-поширене вживання. Таким чином, ми говоримо про спеціально-юридичний характер дефініції розглядуваного поняття. Що ж стосується змістовної складової поняття «провадження», то під ним слід розуміти процесуальну діяльність суб'єктів права з вирішення конкретної справи, розгляду конкретного питання, досягнення певного юридичного результату.

Для змістовного розуміння поняття «податкового провадження» за доцільне вбачається розглянути зміст такого

податково-правової категорії як «податковий процес». Проаналізувавши доктринальні джерела, що стосуються досліджуваної проблематики, можна прийти до висновку, що єдиного, теоретично-обґрунтованого підходу до визначення змісту такої категорії як «податковий процес» розроблено не було. Існують три головні підходи до розуміння «процесу» та «податкового процесу», зокрема – юрисдикційний, позитивний, нормативно-установчий підхід. Що стосується першого підходу (юрисдикційного), то відповідно до нього під податковим процесом розуміється діяльність судових органів з розгляду та вирішення податкових спорів.

Розглядаючи даний підхід, вбачається за доцільне визначити зміст такого поняття як «юрисдикція». Дане поняття також є багатоаспектною правовою категорією, яка може розглядатися як у широкому, так і у вузькому розумінні. В широкому розумінні, під юрисдикцією слід розуміти межі (територіальні, предметно-відомчі, темпоральні) поширення влади уповноважених суб'єктів публічно-владної діяльності. За такого розуміння під юрисдикційною діяльністю слід розуміти діяльність органів публічної влади, яка відноситься до сфери їх компетенції та забезпечує реалізацію управлінських функцій таких публічно-владних інститутів. У вузькому розумінні під юрисдикцією слід розуміти категорію справ, на розгляд та вирішення яких уповноважені органи судової влади. В даному випадку юрисдикційна діяльність буде ототожнюватися із судовою діяльністю судів, які в межах своїх компетенційних повноважень здійснюють розгляд тієї чи іншої категорії справ. Отже, у вузькому розумінні детермінуючою ознакою юрисдикційної діяльності є здійснення її органом судової влади (суб'єктний критерій). Взагалі перший підхід слід розглядати як вузький підхід, адже він виносить за рамки юридичного процесу врегульовану процесуальними правовими нормами діяльність суб'єктів права з приводу реалізації свої законодавчо закріплених прав та виконання своїх нормативно встановлених обов'язків.

Що стосується другого підходу, то в рамках нього слід виокремити вчених-правників, які відстоюють концепцію «широкого юридичного процесу» (П. О. Недбайло,

В. М. Горшенёв, А. І. Кім, В. С. Основін) та ті, які стоять на позиціях «релятивної» концепції юридичного процесу (П. М. Рабинович, В. М. Протасов, А. О. Павлушина, О. В. Малько, М. В. Карасьов, П. І. Кононов) [1, с. 3]. Вчені-правники, які відстоюють як першу, так і другу концепції, сходяться на тому, що під юридичним процесом слід розуміти врегульовану процесуальними приписами діяльність суб'єктів владних повноважень, управомочених та правозобов'язаних суб'єктів, що стосується правореалізації регулятивних та охоронних правовідносин. На нашу думку, широкий підхід є більш виваженим та обґрунтованим, адже охоплює собою всю сферу правовідносин, які наділені процесуальними ознаками.

В рамках податкового права даний підхід вбачається більш актуальним аніж перший (юрисдикційний), адже специфіка податкових правовідносин полягає в тому, що вони являють собою процедурно-стадійну діяльність управомочених та правозобов'язаних суб'єктів податкового права з приводу акумуляції публічних коштів, що і формують економічний базис існування суспільної формації. Сама підгалузь податкового права в переважній більшості сформована з правових приписів процесуального характеру. Тому вбачається недоцільним зводити юрисдикційно-процесуальну діяльність виключно до розгляду та вирішення податкових спорів. Що ж до юрисдикційного підходу, то він втрачає свою обґрунтованість в рамках податкового права також у зв'язку з тим, що специфіка вирішення податкових спорів не є значною.

Ми не можемо говорити про специфічну податково-процесуальну діяльність з вирішення податкових спорів, адже порядок розв'язання таких спорів по великій мірі визначається адміністративно-процесуальними приписами. Якщо ми говоримо про судовий порядок вирішення податкових спорів, то він здійснюється адміністративними судами в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства (відсутня податково-процесуальна специфіка). Що ж стосується адміністративного порядку вирішення податкових спорів (доюрисдикційні процедури), то слід відмітити, що в такому випадку задіюються узгоджувальні процедури вирішення спорів, активна участь в яких відводиться органу публічної

влади (у випадку податкових спорів таким органом є Державна фіскальна служба України), в яких окрім предмету спору відсутня будь-яка специфіка. Адміністративний порядок вирішення податкових спорів ми визначаємо як адміністративно-управлінську діяльність Державної фіскальної служби. В такому випадку ми говоримо, що її специфіка зводиться виключно до предмета та суб'єкта спору. Отже, адміністративний порядок вирішення податкових спорів визначається організаційними та узгоджувальними прийомами, які застосовуються в рамках адміністративного способу вирішення будь-якої категорії спорів.

Головною ж підставою відмовитися від юрисдикційної концепції розуміння юридичного процесу в рамках податкового права є той факт, що вона безпосередньо направлена на вирішення спору, виявлення правопорушення. Що ж до суспільних відносин в рамках податкового права, то значна їх частка носить безспірний, безделіктний характер. Як правило, процесуальними нормами податкового законодавства детермінується порядок добровільного виконання правозобов'язаними суб'єктами податкового права свого податкового обов'язку. Що ж стосується вирішення податкових спорів, то нормативно-визначений порядок їх врегулювання є лише структурною частиною податкового законодавства, яка в жодному випадку не може бути визнана превалюючою.

Що ж стосується нормативно-установчого підходу, то його прибічники (Т. Н. Макаренко, В. Є. Кузнечикова) пропонують включити до податкового процесу групу правових норми з приводу правотворчості в сфері оподаткування. Зважаючи на той факт, що специфіка прийняття нормативно-правових актів у сфері оподаткування відсутня, ми не можемо говорити про «податковий правотворчий процес». Крім цього на підтвердження нашої позиції слугує той факт, що розмежування компетенції органів вищої публічної влади та органів системи місцевого самоврядування з питань регулювання сфери оподаткування перебуває у сфері нормативної дії конституційного права. Що ж стосується податкових консультацій (як узагальнюючих так й індивідуальних), то слід

відмітити, що вони є актами тлумачення приписів податкового права, а аж ніяк не нормативно-установчими актами [1, с. 15].

Література:

1. Боднарук Ю. В. Податкові провадження в Україні: теоретико-правові засади: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ю. В. Боднарук; кер. роботи Л. К. Царьова; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса, 2008. – 19 с.
2. Словник іншомовних слів / За редакцією О. С. Мельничука, Головна редакція Української Радянської Енциклопедії Академії Наук Української РСР (АН УРСР). – К., 1977.
3. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/velykuj>
4. Сучасний енциклопедичний словник. – М., 1987.

УДК 342.7

Сербин Р.А.,
старший науковий співробітник, здобувач
кафедри адміністративного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ БЛАГОДІЙНИЦТВА В УКРАЇНІ

У статті охарактеризовано основні методи публічного адміністрування благодійництва в Україні. Сформульовано поняття методології дослідження публічного адміністрування благодійництва в Україні. Визначено подальші напрями дослідження.

Ключові слова: метод, методологія, діалектичний матеріалізм, абстрагування, аналіз і синтез, історико-матеріалістичний метод, структуралізм, системний аналіз, структурно-функціональний, системно-діяльнісний, системно-генетичний метод.